

La (in)visibilitat dels sense papers

Quan en Lahcen va arribar a Salt i va veure l'únic gratacel que hi ha a l'avinguda dels Països Catalans, va pensar que havia arribat a Nova York. Pot semblar una afirmació agosarada –Salt no s'assembla gens a Nova York–, però l'escena il·lustra l'imaginari que pot tenir l'immigrant i la distància que a vegades separa el seu coneixement previ de la realitat que es troba.

ANNA TEIXIDOR COLOMER > TEXT

>> *Les càmeres de vigilància del Centre d'Internament d'Estrangers de Barcelona controlen els moviments del perímetre d'aquest «hotel de somnis trencats».*

>> *(Pàgina anterior) El carrer Àngel Guimerà és una de les artèries més denses de la població. Un 80% dels veïns d'aquesta zona són d'origen estranger.*

Atrevir-nos a donar dades d'un fenomen difícilment quantificable és arriscat, però creiem necessari fer algunes estimacions per contextualitzar el que volem explicar. Hem assenyalat que dels 31.426 habitants que registra Salt, un 43,32% són immigrants. Aquestes xifres deixen de banda la població estrangera que potser està empadronada però que no té la seva situació regularitzada. Les entitats que treballen amb la població no censada (Càritas, Creu Roja i ACCEM) la quantifiquen en més d'un miler de persones.

Salt, porta d'entrada d'immigrants

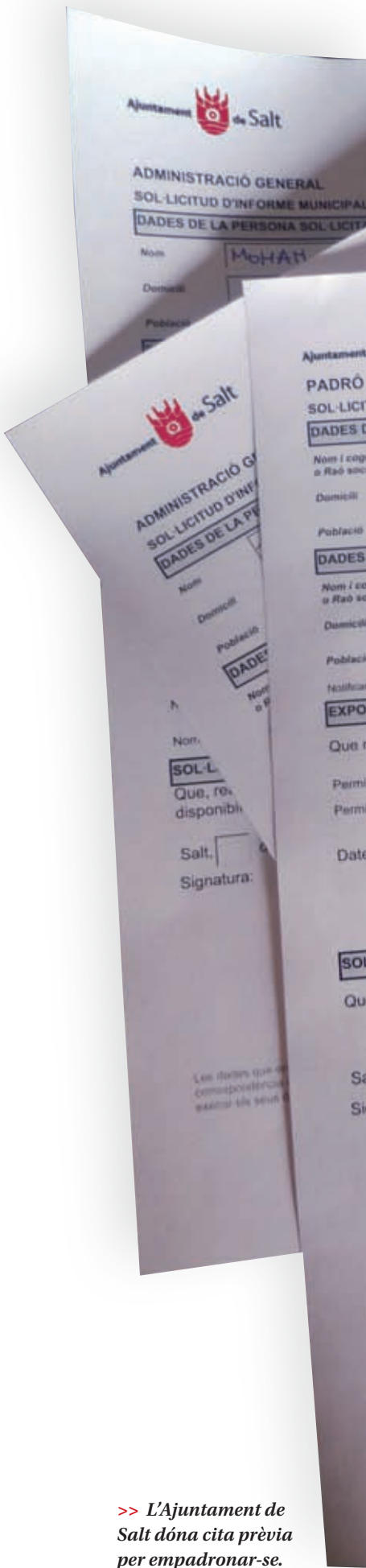
El periodista figuerenc Josep Playà va escriure l'any 2007 un excel·lent reportatge a *La Vanguardia* que va titular «Salt, puerta de entrada de inmigrantes». En aquell article, Playà situava la població en el mapa de la immigració i assegurava que era el punt de partida de molts periples personals. Els efectes de la crisi estan tancant la porta al que havia estat Salt però n'estan obrint d'altres de conseqüències imprevisibles. El tècnic de Càritas Francesc Pardo, amb nou anys d'experiència a l'oficina que l'entitat té al cor del municipi, assegura que l'arribada de nous immigrants ha caigut en picat: «Fa un any passaven setmanalment pel meu des-

patx una quinzena d'usuaris acabats d'arribar del seu país d'origen; ara n'estem atenent entre dos i tres en el mateix període».

Durant els anys d'expansió econòmica, l'arribada dels immigrants es va produir de múltiples maneres: una gran majoria van entrar per l'aeroport amb un visat de turista; qui tenia recursos en origen comprava un contracte de treball –s'han dictat sentències en què se certifica que se n'han arribat a pagar més de 6.000 euros–; els que tenien menys diners optaven per la pastera, i alguns, sobretot marroquins encara amb menor capacitat adquisitiva, van arribar a sota d'un camió o amagats en un vaixell de gran tonatge. Alguns expliquen, fins i tot, que un cop van trepitjar Espanya, sabien que havien d'anar a un poble anomenat Salt. Altres asseguren que, en creuar la geografia llewantina i preguntar a altres immigrants, indefectiblement els dirigien també cap al mateix punt.

La crisi ha fet anar de baixa les xarxes que s'havien creat amb l'objectiu de transportar immigrants acabats d'arribar de l'estret de Gibraltar. Les dades del Ministeri d'Interior del Govern espanyol assenyalen que els darrers quatre anys les xarxes de tràfic d'immigrants han disminuït un 80%. Tot i que les notícies sobre la crisi galopant que està patint el vell continent

«Fa un any passaven setmanalment pel meu despatx una quinzena d'usuaris acabats d'arribar del seu país; ara n'estem atenent entre dos i tres a la setmana»

estan arribant al Tercer Món, el desig dels extracomunitaris es manté, i encara hi ha qui no desisteix de venir. En Lahcen va arribar a Salt el 26 de febrer de 2007. Ho va fer a través d'una suposada petita xarxa que traslladava joves marroquins amagats a sota d'un camió des de l'estret de Gibraltar fins a Salt. El denominador comú entre aquests «taxistes» i els caçadors de somnis que transportaven és que pertanyien a la mateixa comunitat d'origen: els que es lucraven amb aquest sistema eren altres marroquins, també joves, que havien arribat uns anys abans i ja tenien una xarxa social prou extensa per mantenir aquest negoci. En Lamnovar s'hi va dedicar sistemàticament els anys previs a la crisi, però no ens vol precisar el nombre de viatges que va fer ni, encara menys, els diners que en va treure. Les famílies dels emigrants feien la transacció econòmica en el seu mateix poble d'origen. Tot i que els preus variaven, alguns van pagar 1.000 euros per un únic viatge d'anada. Tenint en compte que en el vehicle hi viatjaven quatre nousvinguts, el negoci no sortia gens malament. Altres parlen de xifres astronòmiques per anar de l'estret fins a Màlaga i des d'allà a Salt. La crisi ha acabat, almenys puntualment, amb aquest mercat d'entrada, de trànsit de persones i d'il·lusions.

Condicions sine qua non

Arribar a Europa és difícil, suposa un gran esforç econòmic i personal, però els immigrants ho veuen com una solució als problemes endèmics que pateixen en els seus països d'origen. Un cop han trepitjat l'Estat espanyol, la seva prioritat és menjar, dormir i teixir una xarxa social prou densa que els permeti trobar una primera feina. Passats aquests tràmits bàsics, el segon objectiu és regularitzar la seva situació jurídica, un propòsit a llarg termini que, a vegades, es converteix en una llarga llista de despropòsits. La Llei sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, promulgada l'any 2000 i modificada el juliol de 2009, preveu autoritzacions de residència temporal per circumstàncies

excepcionals. És una de les poques opcions que tenen els immigrants que han entrat il·legalment al país. L'estranger ha d'acreditar que ha viscut a l'Estat espanyol durant tres anys, que disposa d'un contracte de treball d'almenys dotze mesos i que no té antecedents penals. Per demostrar la primera condició, el Govern espanyol valora preferentment els documents que hagin estat registrats per l'Administració pública. Per això, no és estrany que aconseguir l'empadronament sigui la primera baula d'aquesta llarga cadena. La segona, passats tres anys, és trobar un empresari que vulgui regularitzar la situació del treballador. I si això no s'aconsegueix, comprar-li les ganes de contractar-lo. Això és, simplement, pagar per un contracte. El portaveu de la Confederació Espanyola de Policia -l'organització sindical espanyola de policies més important, amb 1.600 afiliats a Catalunya-, Rodrigo Gavilán, va explicar en un canal públic en horari de màxima audiència que Catalunya és una de les zones de l'Estat espanyol on l'immigrant sense papers se sent més a gust. I això és així, deia, perquè l'únic cos amb competències exclusives en matèria d'expulsió d'estrangers és la Policia Nacional, i el seu nombre d'efectius ha anat a la baixa amb el desplegament dels Mossos d'Esquadra, que tenen competències en seguretat ciutadana i ordre públic.

Fa cinc anys que en Mohamed va arribar procedent del Marroc. El seu punt de partida fou Salt i, després d'haver recorregut bona part de la geografia espanyola, hi ha tornat l'últim any. Encara no té papers, tot i que els hauria pogut aconseguir fa dos anys. Els hi han denegat cinc vegades i ha presentat dos recursos. Ell explica que ha intentat regularitzar la seva situació de l'única manera que li permet la llei. No coneix empresaris espanyols que li puguin fer confiança, i menys ara, que de feina no n'hi ha ni per als autòctons ni per als immigrants que ja tenen la seva situació regularitzada. Això el condemna, diu, a haver de pagar per un precontracte, que serà -si tot va bé- la clau per arribar als papers. La taula 1 mostra els preus que ha hagut de pagar,

Taula 1. Precontractes pagats per un immigrant per regularitzar la seva situació

Data del contracte	Preu del precontracte	Activitat econòmica de l'empresa	Resolució
2007	1.500 euros	Construcció	Denegat
2008	1.500 euros	Forestal	Denegat
2008	1.000 euros	Atenció a persones grans	Denegat
2009	1.500 euros	Agència de viatges	Denegat
2009	1.500 euros	Atenció a persones grans	Denegat
2010	?	?	?

>> **L'Ajuntament de Salt dona cita prèvia per empadronar-se.**

Taula 2. Nombre d'arrelaments que han presentat les empreses per regularitzar la situació dels seus treballadors a través d'un contracte laboral (demarcació de Girona)

	2006	2007	2008	2009	2010 (gener)
Arrelaments sol·licitats	464	1.338	2.813	3.326	285
Arrelaments concedits	223	423	1.665	1.736	96

>> La sortida de l'escola de La Farga, on només hi ha quatre alumnes de pares autòctons, és un punt de trobada de mares de totes les nacionalitats.

>> Les hores de visita del Centre d'Internament d'Estrangers comencen a les cinc de la tarda i només hi estan permesos contactes de 20 minuts.

la varietat d'activitats econòmiques de les empreses explotadores i l'únic resultat que n'ha obtingut: denegació.

Fins ara en Mohamed encara ha tingut sort, perquè les empreses li han abonat part de la quantitat que ell havia pagat pel pre-contracte. El Ministeri d'Interior ha justificat les denegacions perquè l'empresa que sol·licita els contractes n'ha fet en un nombre desmesurat i poc creïble en els temps que corren, i també pels dubtes que genera l'esmentada empresa en la Seguretat Social. El darrer contracte -del qual en Mohamed no ens vol dir el preu- l'ha pagat la seva família. Els seus recursos econòmics fa dies que s'han acabat. El darrer dilluns del mes de febrer va presentar per sisena vegada la documentació requerida i ara està, novament, a l'espera d'un resultat incert, amb una angouxa aclaparadora, perquè aquests papers representen un futur o un altre. No descarta tornar a casa, sense papers i sense somnis. Encara no sap que la llei preveu facilitar la regularització d'aquells estrangers que col·laborin amb la Policia Nacional per acabar

amb les xarxes d'explotació d'immigrants. Li queda una darrera opció, doncs: delatar els seus «venedors de somnis».

En Lahcen encara no ha presentat els seus papers. Tot just a final del març passat va fer tres anys que està empadronat, però tampoc no ho té gens fàcil. Quan feia poc que havia arribat a Salt, en un viatge a Ripoll uns agents li van demanar la documentació. No va poder justificar la seva estada ni els seus mitjans de supervivència. El resultat fou una ordre d'expulsió, que mai s'ha materialitzat, i una multa de 301 euros, que tampoc ha pagat. El pagament d'aquesta sanció no evita l'expulsió, ni suposa una pròrroga de l'estada de l'immigrant il·legal, com molts creuen: simplement evita la prohibició d'entrada. En cas d'impagament, no es pot tornar al país durant una bona temporada. Així i tot, les connotacions d'aquesta multa són sorprenents. No se'ls deixa circular ni treballar però, no obstant això, han de ser solvents econòmicament per pagar una sanció amb uns diners que la llei no els

En Lahcen no va poder justificar la seva estada ni els seus mitjans de supervivència. El resultat fou una ordre d'expulsió, que mai s'ha materialitzat, i una multa

>> **Xerrada informativa de diverses entitats per orientar els estrangers que no tenen la seva situació regularitzada, celebrada l'any passat a la Coma-Cros.**

permet guanyar. Com els podrà pagar, en Lahcen? Com s'entén que el Govern cobri un peatge a persones que han entrat il·legalment i no els prohibeixi l'entrada novament? Noranta-nou immigrants van pagar aquest peatge l'any passat només a la demarcació de Girona.

El preu d'empadronar-se

La crisi ha desbaratat un altre dels grans negocis d'exploració d'immigrants: la compra d'empadronaments. La disminució del nombre de nouvinguts i l'enduriment de les normes per part de les administracions locals han tocat de ple aquesta altra transacció de somnis. L'Ajuntament de Salt és potser un dels pocs de Catalunya que fa l'empadronament amb cita prèvia. La regulació és estricta, però a l'hora de la veritat també es fa amb màniga ampla. Un bon sistema per comprovar-ho fóra conèixer una estadística d'empadronaments de la població de Salt: quants de pisos tenen empadronades set, vuit o més persones?; en quines zones es concreten? Hi ha alguna estadística que ens porti informació concreta d'aquest moviment d'empadronaments? Oficialment, cap.

Cinc anys enrere, en el moment de màxim apogeu, els nouvinguts havien arribat a pagar entre 100 i 200 euros per aconseguir

que algú els volgués empadronar a casa seva. Probablement mai viurien en aquella adreça però, d'aquesta manera, obtindrien un primer document que els permetria arrelar-se jurídicament en el territori. Però aconseguir-ho no era fàcil. Unes vegades, el propietari no permetia l'empadronament als llogaters amb l'objectiu de reservar les places per a un possible futur reagrupament; unes altres, regularitzar la situació del llogater era inviable perquè el nombre de residents d'un habitatge concret era tan elevat que impedia als nous ocupants poder empadronar-s'hi. De motius, n'hi havia molts. Les persones que ja no hi vivien no es donaven de baixa del domicili, potser perquè no s'havien donat d'alta al nou municipi de residència o, simplement, perquè havien marxat al seu país sense notificar-ho.

Sigui com sigui, quan parles amb estrangers que encara no tenen la seva situació regularitzada, t'adones que veuen en el fet d'empadronar-se una de les garanties més sòlides que tenen per mantenir-se al país. En el cas de Salt, l'elevat nombre d'immigrants i la seva mobilitat han fet que els preus siguin baixos. En altres llocs en què la xifra de nouvinguts és molt inferior, els preus augmenten exponencialment; per exemple, a la població de Burriana (Comunitat Valenciana) se n'han

Nota taula 3:

Tot i els efectes de la crisi, aquells que havien sol·licitat el reagrupament l'han mantingut, encara que la tendència va clarament a la baixa.

Taula 3. Reagrupaments familiars a la demarcació de Girona (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010 (gener)
Reagrupaments sol·licitats	4.396	5.635	2.813	3.326	202
Reagrupaments concedits	2.721	6.684	3.148	2.710	115

arribat a pagar 500 euros. Un altre cas flagrant ha estat el que va sortir a la llum aquest gener: la Policia Nacional va desarticular a Barcelona una xarxa de pakistanesos que venia falsos certificats d'empadronament a immigrants. A Candelaria, un poble de menys de 20.000 habitants de les Canàries, les víctimes n'havien pagat entre 1.500 i 3.000 euros. Altres casos d'aquest tipus d'estafa s'han detectat en punts de Tenerife (Arona), Alacant (Gandia) i Guipúscoa (Azpeitia), i també a Premià de Mar.

El CIE, l'hotel de somnis trencats

Dimarts 28 d'octubre de 2008. Arribar a la Zona Franca i localitzar el Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) no és fàcil, tot i que està situat estratègicament: a 7 quilòmetres del centre urbà de Barcelona i de l'aeroport, a 500 metres del port i a 200 metres de Can Tunis. L'accés a la principal zona de mercaderies del país difícilment es pot fer amb transport públic. Els carrers són extremadament amples i llargs, preparats per acollir la flota de camions que s'hi mouen diàriament, però poc aptes per a dones embarassades. L'Àngela està gairebé de vuit mesos. Fa cinc dies que el pare del seu fill està internat al CIE. Hi ha arribat amb una amiga, que l'ha portat fins al davant de la porta de ferro forjat després

d'una estona llarga buscant l'edifici enmig dels 6.000.000 m² de superfície i els 32 quilòmetres de carrers del polígon. A primer cop d'ull, l'aparença exterior és la d'una presó amable, potser pel color blau de la façana i les parets de formigó, que recorden una nau industrial; però només fins que ens adonem de la presència de vuit intimidadores càmeres de vigilància que apunten al visitant. Un portal mecanitzat s'obre i es tanca lentament darrere nostre. Tan bon punt se supera aquesta línia, a la dreta hi ha una sala d'espera de sostre piramidal i aïllada de l'edifici central. Si s'avança decididament en línia recta, s'accedeix a la porta principal, vigilada per dos policies nacionals que veuen passar les hores gairebé immòbils darrere el vidre. Entrem amb certa inquietud. No havíem estat mai en un lloc així. No ens fan passar pel detector de metalls, i l'arc que suposadament serveix per interceptar objectes prohibits està inoperatiu. Ens identifiquem com a acompanyants de l'Àngela i ens fan passar a una renglera de petits locutoris separats per vidres que accentuen la distància amb el món de fora. Un telèfon permet als interns comunicar-se amb les visites durant escassament vint minuts, el temps considerat suficient per tenir contacte amb l'exterior.

>> En Lahcen està a l'espera de regularitzar la seva situació en pocs mesos.

La crisi ha desbaratat un altre dels grans negocis d'explotació d'immigrants: la compra d'empadronaments

>> A Salt hi ha 800 nacionalitzats que podran votar en les pròximes eleccions municipals.

Aquest centre, inaugurat el mes d'agost del 2006, va substituir el de la Verneda. És el segon més gran de l'Estat espanyol i disposa de 220 places, distribuïdes en cel·les de quatre o sis lliteres cadascuna. L'edifici està format per dos pavellons, l'un per a homes i l'altre per a dones. Els dos sexes només coincideixen en el menjador. Hi ha dues cel·les per a famílies. Per aquí hi passen tots els estrangers sense documentació que han estat detinguts i que esperen bitllet per tornar a la força al seu país. Inicialment, el temps màxim d'estada era de 40 dies, però ara la llei en preveu 60, ampliables a 70. Si durant aquest temps no s'ha efectuat la «deportació», l'estranger n'ha de sortir. Llegim en un article que el director del centre afirma que els detinguts «no estan privats de llibertat, però sí de moviment, perquè no van abandonar el país quan se'ls va requerir judicialment». Per això, el director assegura que ni l'estructura ni la seguretat del CIE són les d'una presó, però, malgrat això, hi ha reixes, cel·les i una rígida disciplina horària. Fins i tot cada pavelló disposa d'una cel·la d'aïllament per als casos més conflictius. Aquest «hotel de somnis trencats», com m'atreuria a definir-lo, inclou també un capellà apte per a totes les confessions i una mena de biblioteca que permet viatjar si tens la capacitat de devorar llibres i deixar volar la imaginació.

La majoria dels ocupants són marroquins, encara que també n'hi ha de subsaharians, de brasilers i d'un llarg etcètera de nacionalitats diferents. La Jefatura Nacional de Policia es nega a proporcionar dades d'ocupació, d'expulsats i estadístiques d'aquesta presó de somnis finits, i encara menys a permetre-hi l'accés de càmeres. Per tant, l'únic que tenim són les valoracions qualitatives que l'Ademi ens en fa des de darrere del vidre. Diu que les primeres nits va tenir por, perquè alguns dels interns són conflictius. És un espectador diari, assegura, de baralles, tràfic de drogues i robatoris. Ho diu angoixat, mirant als ulls de la seva dona, amb un fil de veu que demana que el treguin d'allà dins: «Jo no he fet mai res dolent per estar en una presó. No sóc una mala persona».

L'existència d'aquest tipus d'espais és producte d'una discutible gestió del fenomen de la immigració per part del Govern. L'entrada il·limitada d'estrangers sense vi-

sat en aeroports i en pasteres i un cert descontrol de l'Administració han fet perdre part de la credibilitat del Govern espanyol en aquesta matèria: primer va permetre l'entrada de milers d'estrangers, i el país es va beneficiar durant anys de la mà d'obra barata i abundant, però ara, davant la recessió creixent, no ha donat cap sortida digna a tot aquest col·lectiu. Als aturats autòctons s'hi afegeixen ara els immigrants i, el pitjor, una quantitat d'estrangers sense papers difícil de determinar, ja que no apareixen a les dades oficials, però són ben presents en l'esglaió social més baix.

Aquest «hotel de somnis trencats» es nodreix, entre d'altres, dels controls d'immigració que la Policia Nacional porta a terme periòdicament en alguns punts del país. A la nostra demarcació, els últims anys se n'han fet mitja dotzena entre Salt i Girona. Inicialment eren operacions d'aparador que potser reconfortaven els autòctons, però aviat es va veure que tenien una efectivitat nul·la. El cap de la unitat contra les xarxes d'immigració i falsificació de la Policia Nacional a Girona, Antonio Bragado, explica: «Fer controls d'aquest tipus només serveix perquè se'ns vegi, però d'efectivitat no n'hi ha, i a Salt menys. Hi arribem amb dues furgonetes i en cinc minuts les tenim plenes. No podem emportar-nos 300 persones a la comissaria». La llei no preveu l'expulsió immediata. Primer, cal iniciar la tramitació de l'expedient –d'això se'n diu *incoació*–; després, la Subdelegació del Govern l'ha de resoldre decretant l'expulsió, o bé una sanció econòmica, que pot arribar als 301 euros que ja hem esmentat; a continuació, l'expedient retorna a la Policia Nacional, que s'ha d'encarregar de notificar la resolució a la persona afectada i, si escau, executar-ne l'expulsió. Ara bé, localitzar persones sense papers no és una tasca gens senzilla. La majoria de vegades la Policia no acaba trobant el titular de l'expedient; en altres casos, l'immigrant contracta un advocat, el qual inicia un recurs contenciós administratiu que es pot resoldre de tres maneres: amb l'anul·lació de la resolució d'expulsió, amb la substitució de la multa o amb l'expulsió fulminant. Els que han delinquit i n'hi ha proves feaents acaben majoritàriament expulsats. A aquells que han falsificat documentació per la necessitat de

Pel Centre d'Internament hi passen tots els estrangers sense documentació que han estat detinguts i que esperen bitllet per tornar a la força al seu país

sobreviure se'ls sol imposar una multa. Tot aquest procés, que s'activa cada cop que es produeix una detenció, requereix una gran quantitat de paperassa i el treball diligent de molts funcionaris, que, segons Bragado, no es poden permetre: «Creiem que hi ha prioritats més importants», diu, i assegura: «No podem convertir el CIE en una presó, i si hi portem detinguts hem de tenir garanties d'una expulsió efectiva. Per això, i d'alguna manera induïts per la comissaria central, dirigim els nostres esforços als responsables de robatoris, tràfic de drogues o violència domèstica».

La història de l'Ademi i l'Àngela té un final feliç, encara que va tardar a arribar. Tot i que no tenia diners, l'Àngela va aconseguir contractar un advocat que va poder provar l'arrelament de l'Ademi, ja que ella estava esperant un fill que havia de néixer en poques setmanes a l'Estat espanyol. Va ser alliberat del CIE al cap de vint-i-dos dies, i va poder veure néixer el seu fill Guillem Mateu el 15 de desembre de 2008 a l'Hospital de Santa Caterina de Salt. Ara sobreviu com pot a la crisi i busca una feina que encara no ha trobat.

Tot i que els controls policíacs massius cada vegada són menys freqüents, la

Policia Nacional té efectius de paísà que treballen amb regularitat en els carrers de Salt. L'Ademi es queixa que l'identifiquen periòdicament, segueixen els seus moviments i d'alguna manera, diu, l'intimidien de forma continuada. És com continuar estant en aquell «hotel», però ara des de casa; una casa fràgil, que els està obligant a prendre decisions. Gairebé un any després de la seva sortida del CIE, l'Ademi ens confessa que ha hagut de falsificar documents reiteradament per tirar endavant la família. No ens ho ha explicat amb detall, però per altres fonts sabem que el seu expedient acumula ja quatre infraccions per haver suposadament comprat la vida laboral de treballadors amb nacionalitat portuguesa, falsificar les seves cartes d'identitat, obrir un compte corrent, tramitar-ne l'atur i, finalment, cobrar-lo. El darrer que sabem de l'Àngela i l'Ademi és que estan decidits a tornar al seu país d'origen. En tenen moltes ganes. Com que tenen causes pendents, ho faran per terra fins a Lisboa, i allà s'enlairaran en un avió en direcció a Brasília. És la millor fórmula, diuen, per evitar problemes a la frontera i per donar fi a la vida errant de supervivència que els ha donat Europa.

>> Amics i parents esperen a la porta del Centre d'Internament d'Estrangers per visitar els interns, que poden ser retornats a la força als seus països d'origen.

El director assegura que ni l'estructura ni la seguretat del CIE són les d'una presó, però, malgrat això, hi ha reixes, cel·les i una fèrria disciplina horària